URMA FĂRĂ FORMĂ ŞI APARIŢIA DESCHISĂ ÎN *POEZIA* LUI PETRU CREŢIA

Dorin ŞTEFĂNESCU, Professor PhD,
„Petru Maior" University of Tîrgu Mureş

Abstract: *The paper focuses on the problem of the unspoken that appears through the interstices of the poetic language, telling something in the comprehension and showing itself in the form of an image to be seen. In P. Creţia's poems one can intuit that what is seen in imagination delivers the meaning through which the image utters itself in the very description of its apparition. That what appears is a meaning that signifies in the possible that becomes visible, lets to be understood and in the same time lets to be seen. And what is seen is mostly a formless trace, put into the distance of the passage towards an opened perspective.*

Keywords: *P. Creţia, image, apparition, trace, passage*

Nespusul transpare, apare în interstiţiile limbajului, dar *spune* el totuşi ceva în înţelegere sau se arată doar în forma unei imagini de văzut? Intuim ceea ce vedem în imaginaţie, dar care e semnificaţia prin care imaginea se rosteşte, nu doar se descrie în conturul vag al apariţiei? În toate aceste situaţii nu cu o apariţie gratuită avem de a face, cu o arătare mută care apare pentru că apare, nici cu determinarea cauzală a manifestării. Ceea ce apare este un sens care semnifică în posibilul apariţiei, un semnificabil vizibil în trupul poetal al imaginii. Nu semnifică nici mai mult nici mai puţin decât arată, iar ceea ce semnifică se spune, vorbeşte şi dă de înţeles în chiar măsura în care dă de văzut. Arată mai mult nespus decât spus, iar nespusul lasă de înţeles, se vede subînţelegându-se în imaginea în care răsare.

Ce vedem, de pildă, când, în poemul *Curând* de Petru Creţia,[1] se spune: „Curând vom trece / De sub furtuna mută a soarelui / În fiinţa clement stăpânitoare a nopţii: / O depărtare care pătrunde în noi şi rămâne în noi, / În timp ce noi înşine devenim depărtare şi noapte"? Vedem figurile poetice în regimul lor diurn, respectiv nocturn, şi apoi depărtarea care pune, prin ele, stăpânire pe noi. Ce înţelegem în ceea ce ne este dat să

[1] Vol. *Poezia*, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1983, p. 45.

BDD-A23270 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:17 UTC)

vedem? Faptul că trecerea ne apropie de moarte, îndepărtându-ne de astrul luminos al existenţei; în chiar timpul vieţii, viitorul este deja prezent sub chipul morţii, al morţii apropiate care *creează* depărtarea, ne pătrunde şi ne îndepărtează de noi înşine. Nu se deschide însă în intervalul acestei puneri în depărtare un sens mai adânc ce ne face să vedem mai mult? Căci ceea ce se pune în depărtare se pune în vedere, ca deschis prin care trecem într-un alt timp al fiinţării. Contrar aparenţelor, trecerea *curând* nu are viitor, nu *este* viitorul, ci deja prezentul ca lucrare a posibilului.[2] Tot ce trece vine într-un *acum* care *rămâne*, devine distanţa rămânerii în suspensie. Deşi pusă în distanţa care i-ar da obiecte ale vizibilului, vederea nu vede, e suspendată în prezentul unei treceri încremenite, se resoarbe în stingerea perspectivei. Ce e de văzut în această distanţă stăpânită de noapte, în deschiderea oarbă a departelui prin care se trece? Nimic decât trecerea care *stă* să treacă, supravieţuieşte reducţiei, zăboveşte în ea însăşi. Ceva rămâne, rezistă, în felul unui posibil existent care *subzistă*, face semn, se pre-face în urmă vizibilă: „Şi ningeri de clipe se prefac fericit în uitare / Deasupra mâinilor noastre pustii / Lăsând o urmă amorfă în timp şi în noapte / Ca ape albe în ape / Ca goale oglinzi în oglinzi". Tot ce dispare din vedere cade în pustiul fără de timp al uitării, se desensibilizează în departele pe care mâinile nu îl mai pot atinge. Coboară în pre-manifestarea nevăzută, în timpul ce stă în suspensia trecerii.[3] Lasă în trecere o *urmă amorfă*, semnul fără formă al

[2] Şi aceasta pentru că, raportat la existent, posibilul este inexistentul, dar raportat la viitor el este pre-existentul, prezentul fără prezenţă, aprezentat. „De existat în sens strict există numai prezentul", „cât despre viitor, el nu există în sensul că nu există încă" (Petru Creţia, *Epos şi Logos*, Ed. Univers, Bucureşti, 1981, p. 248). Semnificabilul originar este posibilul încă nemanifestat, prezentul lui fiind doar potenţa imprezentabilă, iar viitorul său stă în existenţa în care el nu mai există, e deja inexistentul care trece în actul manifestării. Nu este, prin urmare, un „posibil imaginar, deci ca o reprezentare a ceea ce nu există" (*ibidem*, p. 247), ca şi cum ar reflecta în imagine ceea ce va fi, ci pura prezentare de sine în trupul poetal al unei imagini ascunse, autodonaţia revelatoare a unui infra-existent. Aici, cum spune Jean-Luc Marion, „prezentul se realizează nu ca o permanenţă dăinuitoare, ci ca un prezent dat, pe scurt ca un prezent primit, nu ca o prezenţă care subzistă în sine", iar „prezentul dat realizează clipa prezentă tocmai pentru că debordează prezenţa" (*Fenomenul erosului*, Ed. Deisis, Sibiu, 2004, p. 65).

[3] Aşa cum lucrurile se retrag în preexistenţa lor, în adâncul nevăzut al departelui, punându-se astfel în siajul începutului: „Sunt, nesortite, lucruri de care / Când te apropii, încet, / La fel de încet se retrag / Ca să cadă / În râpa adâncă a preexistentului, / În neştiutul unde ţâşnesc / De foarte departe, nevăzute şi albe / Izvoarele grele şi lente / Şi greu suitoare / Ale trecutului viu" (*Trecutul viu*, în *Poezia*, ed. cit., p. 94).

BDD-A23270 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:17 UTC)

inaparentului. Semnul acesta e singurul care se vede în timp şi în noapte, ca într-un fel de cameră obscură, căci în el se arată cele nespuse şi ascunse, aşa cum în oglinda apelor transpare albul care le dă limpezimea.[4] O imagine informă în care toate trec spre început, reîncep în golul care le reflectă în lumină.[5]

Dacă urma este fără formă, ea pune totuşi în vederea unei urmări; este imaginea încă neformată a unei surveniri, nu informul ca atare drept inevident al începutului absolut, ci apariţia fără contur, neînchisă în rama vizibilului. O apariţie *deschisă*, a Deschisului prin care vederea poate trece, in-forma ascunsă a unei imagini, aşa cum ea se arată în poemul *Mereu aşa*[6]: „Şi dacă vine larg ocolind peste arbori şi spume / Daimonul serii este pentru ca timpul vechi să devină seară nouă, / Durata pustie şi albă pierdută în clipe să devină lume şi să treacă praguri / Şi să lase urme". Din nou, o punere în scenă a timpului, dar în ordinea inversă trecerii şi absorbţiei în nemanifestare. Acum, timpul e manifestarea a cărei lucrare e pusă sub semnul daimonic al unui spirit intermediar, cel care face şi desface cursul lumii, mijlocind între muritor şi nemurirea în care toate devin. Distanţa e refăcută, dar de data aceasta intervalul este locul devenirii, al prefacerii şi al trans-formării. Timpul vechi se înnoieşte, noul fiind însă posibil abia în deschisul vechiului, în ştergerea semnelor vizibile. Căci tot ce se vede trece, e trecut cu vederea, e deja trecutul care iese din vedere. Trece şi face loc, dă loc noului vizibil, ieşit

---

[4] „Neuitatul din centrul uitării, / Nevăzutul din sfera luminii" (*Şi zile albe treceau*, în *Poezia*, ed. cit., p. 112), „infinit nevăzutul acestui puţin / Răsfrânt în oglinzi infinite" (*Aparenţă*, în vol. *Pasărea Phœnix*, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1986, p. 73).

[5] Imaginea supraexpusă a lumii nu dă nimic de văzut, căci ea se voalează în chiar aparenţa care parazitează şi orbeşte vederea. În schimb, în lumea obscură, în manifestarea ei eclipsată, filmul poetic developează imagini ale esenţei inaparente. Aşa se explică, în poezia lui P. Creţia, recurenţa acestei dezvăluiri epifanice, în care faptul-de-a-fi e pus în paranteză, suspensie ce eliberează lumina pură a faptului-de-a-apărea. Două exemple: „Fără soare este mai bine /.../ Ochii altfel privesc, mai frumos şi mai fără liman /.../ Şi toate laolaltă, fără soare, par să fie părtaşe / La o altă nemurire, la o altă ursită, / La o altă lumină" (*Fără soare*, în *Poezia*, ed. cit., p. 125); „Nestrăbătute de lumină umbre în lume aştern / Lucrurile lumii / Inocent opace în fiinţa lor, / Partea lor de întuneric şi numai a lor. / Iar în forma umbrei lucrurilor stăm la adăpost / De arşiţa luminii, noi şi gândul nostru neascuns. / Căci nu ne ascundem, ci numai stăm / În umbre după umbre crescând şi scăzând, într-o aşezare firească, / Alcătuindu-se în întunericul umbrei şi în puţina răcoare / Mijlocită, între lumină şi noi, de lucrurile lumii / Şi de adevărul lor" (*Umbrele*, în *Pasărea Phœnix*, ed. cit., p. 60).

[6] Vol. *Poezia*, ed. cit, p. 136.

BDD-A23270 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:17 UTC)

din nefiinţă la fiinţă, precum durata pustie şi albă se pierde pentru a se regăsi în lumea fenomenală, trece pragul manifestării şi durează în urma lăsată la vedere. Daimonul apare şi dispare, înnoieşte lumea şi se retrage în urma pe care o lasă în timp. În timpul urmării şi al vederii, pentru că urma însăşi e trecere; ea arată ceva plecat şi reîntors în propria arătare, reafirmat şi recunoscut în semnul pe care îl lasă spre a fi *văzut* şi care îl arată – abia el – drept cel niciodată plecat, cel pururi prezent în propria noastră recunoaştere. Recunoaşterea acestei afirmări este însă transcendentă prezenţei ca urmă, întrucât cel plecat, retras în trecerea de sine, nu este întru totul în chipul pe care îl arată în urmă. Ceea ce se arată – şi se „spune" ca urmă – este un *semn* al prezenţei şi nu prezenţa ca atare. Or se ştie că semnul trimite întotdeauna dincolo de sine, spre ceea ce îi confirmă semnificanţa şi puterea de a fi, ca spre ceva fără de care el nu ar putea depune mărturie, nefiind urmă şi chemare, lumină a urmării. Prin urmare, în pofida trecerii, ceva rămâne *în* urmă, pe pragul ce trebuie trecut. În urmă vedem pre-venirea continuă a netrecătorului, a celui ce dă loc şi chip lumii care începe, „Pentru ca tot ce are loc să aibă şi chip, părtinire şi soartă / Şi, trecând, să rămână privit de ochii mari din cuprinsul nopţii". Pustiul alb nu se pierde decât în timp, cu timpul; el e imaginea ascunsă a inaparentului care *trece* în urmă, dă loc urmării, deschide distanţa unei treceri. Trecere în care netrecătorul îşi *face* loc, se arată sub chipul începutului veşnic nou, şi astfel *rămâne* în vedere, în ochii ce nu se mai pot închide.[7] Ce văd ei, învăluiţi de necuprinsul nevăzutului? „Ochii ce judecă timpul trăit şi pierdut şi-i adună sporul, / Lăsându-i iubirii ce e al uitării / Şi uitării timpul". Privirea aruncată în urmă iese din timp, din calea înaintării, discerne deschisul netimpului, adună sporul pe care îl lasă în urmă timpul trăit şi pierdut. Cu alte cuvinte, citeşte pe chipul lumii timpul uitat, cel rămas în nevedere, scurs în pustiu, în golul larg al ochilor deschişi. Aici, în albul acestui prag nevăzut, uitarea timpului este iubirea, veşnicia fidelităţii.[8] În prezentul

[7] Trecerea e chiar forma în care se manifestă urma fără formă, extensia ce face posibilă urmarea, „trecerea ca formă pură a fiinţei" (*Morţii*, în *Poezia*, ed. cit., p. 95); semnul ei trimite neabătut spre esenţa în care ceva se formează, originându-se în *purul* şi *simplul* inaparent al acestei forme de manifestare: „Simplă însă se află a fi forma esenţei noastre" (*Aparenţă*, în *Pasărea Phœnix*, ed. cit., p. 73).

[8] Adică, subliniază Emmanuel Lévinas, „o răpire dincolo de orice proiect, de orice dinamism", inclusiv temporal, „un *nu încă* mai îndepărtat decât viitorul", dar care *există deja*, e singurul care există, „ca strălucire şi semnificaţie". De aceea, în uitarea timpului,

BDD-A23270 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:17 UTC)

care închide viitorul, daimonul vine la nesfârşit şi luminează urmele zilei, trece *mereu aşa*.

Bibliografie

Creţia, Petru, *Poezia*, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1983
Creţia, Petru, *Pasărea Phœnix*, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1986
Creţia, Petru, *Epos şi Logos*, Ed. Univers, Bucureşti, 1981
Kierkegaard, Søren, *L'existence*, Textes choisis, PUF, Paris, 1982
Lévinas, Emmanuel, *Totalitate şi Infinit. Eseu despre exterioritate*, Ed. Polirom, Iaşi, 1999
Marion, Jean-Luc, *Fenomenul erosului*, Ed. Deisis, Sibiu, 2004

„dragostea caută ceea ce nu are structură de fiinţare, ci viitorul la modul infinit, ceea ce trebuie să se nască", reînceperea la infinit, dincolo de timp şi totodată origine a timpului, „ca un început necurmat şi, prin aceasta, ca infinit" (*Totalitate şi Infinit. Eseu despre exterioritate*, Ed. Polirom, Iaşi, 1999, pp. 236, 238, 243). Altfel spus, fidelitatea trecătorului faţă de netrecătorul în care se pierde, se uită pentru a se regăsi veşnic în trecerea reîncepută. Căci „fidelitatea caută nimic mai puţin decât veşnicia", o „fidelitate pentru eternitate" (Jean-Luc Marion, *Fenomenul erosului*, ed. cit., pp. 248, 249). Este şi motivul pentru care fidelitatea are tot timpul pentru că uită de timp, durează la nesfârşit creând mereu disponibilitatea în câmpul posibilului. Iar aceasta întrucât, spune Kierkegaard în *Ori – ori*, partea I (*Sfera esteticii*), „iubirea sufletească înseamnă durată în timp" (Kierkegaard, *L'existence*, Textes choisis, PUF, Paris, 1982, p. 103).

BDD-A23270 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:17 UTC)